

DIREKTIVA (EU) 2023/2668 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA O IZMJENI DIREKTIVE 2009/148/EZ O ZAŠTITI RADNIKA OD RIZIKA POVEZANIH S IZLAGANJEM AZBESTU NA RADU / DIRECTIVE (EU) 2023/2668 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND COUNCIL ON THE AMENDMENT OF DIRECTIVE 2009/148/EC ON THE PROTECTION OF WORKERS FROM THE RISKS RELATED TO EXPOSURE TO ASBESTOS AT WORK

Marinko Đ. Učur¹,

¹Sveučilište Rijeka, Pravni fakultet Rijeka ul.Hahlić br. 6 R.Hrvatska

E-mail: marinko.ucur051@gmail.com

Prethodno priopćenje

UDK / UDC 341.1: 614.8:622.692

Sažetak

Dana 22. studenog 2023. Europski parlament i Vijeće Europske unije (dalje: EU) donijeli su Direktivu (EU) 2023/ 2668 o izmjeni Direktive 2009/148/EZ o zaštiti radnika od rizika povezanih s izlaganjem azbestu na radu (dalje: Direktiva (EU) 2023/2668). U pitanju je novi sadržaj koji se odnosi na zaštitu radnika od rizika povezanih s izlaganjem azbestu na radu, utvrđen u posebnom postupku propisanim Ugovorom o funkcioniranju Europske unije, što, sa drugim oznakama, čini objektivne nomotehničke pretpostavke za izradu propisa, općenito i naglašeno u EU. U ovom radu piše se o: razlozima izmjene Direktive 2009/48/EZ o zaštiti radnika od rizika povezanih s izlaganjem azbestu na radu (dalje: Direktiva 2009/48/EZ); sadržaju osnovnih pitanja i odnosa u Direktivi (EU) 2023/2668), a posebno o dosljednoj zaštiti zdravlja radnika u primjeni minimalnih zahtijeva utvrđenih u navedenoj Direktivi te obvezama država – članica i poslodavaca u aktivnostima koje predstavljaju realiziranje njihove poslovne djelatnosti, kao i drugih subjekata.

Ključne riječi: Europska unija, Direktiva 2023/2668, rizik izlaganja radnika azbestu na radu, obveze država, poslodavaca, radnika i drugih subjekata

JEL klasifikacija: K31

Abstract

On November 22, 2023, the European Parliament and the Council of the European Union (hereinafter: EU) adopted Directive (EU) 2023/2668 amending Directive 2009/148/EC on the protection of workers from the risks associated with exposure to asbestos at work (hereinafter: Directive (EU) 2023/2668). It is a new content related to the protection of workers from the risks associated with exposure to asbestos at work, established in a special procedure prescribed by the Treaty on the Functioning of the European Union, which, together with other designations, constitutes objective nomotechnical assumptions for the drafting of regulations, in general and emphasized in the EU. This paper describes: the reasons for amending Directive 2009/48/EC on the protection of workers from the risks associated with exposure to asbestos at work (further: Directive 2009/48/EC); the content of basic issues and relationships in Directive (EU) 2023/2668), and in particular on the consistent protection of workers' health in the application of the minimum requirements established in the aforementioned Directive and the obligations of member states and employers in activities that represent the realization of their business activities, as well as of other subjects .

Keywords: European Union, Directive 2023/2668, risk of exposure of workers to asbestos at work, obligations of states, employers, workers and other entities

JEL classification: K31

UVOD

Europski parlament i Vijeće Europske unije, „uzimajući u obzir ugovor o funkcioniranju Europske unije“, na prijedlog Europske komisije, „nakon prosljeđivanja nacрта zakonodavnog akta nacionalnim parlamentima“, „mišljenja Europskoga gospodarskog i socijalnog odbora...i odbora regija“, te“ u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom“, donijeli su Direktivu (EU) 2023/2668 od 22. studenog 2023. Ovo je dio preambule navedene Direktive, koji, pored ostalog, pokazuje posebnost i zahtjevnost postupka donošenja propisa što čine sekundarne propise (vrela prava) EU.¹⁹⁴

U preambuli (svojevrsnom „obrazloženju“), navodi se:

- Direktiva 2009/48/EZ i u njoj sadržana „opća načela kako bi se državama članicama omogućilo da osiguraju dosljednu primjenu minimalnih zahtjeva“ u zaštiti radnika od rizika za njihovu sigurnost i zdravlje zbog izlaganja azbestu na radu;
- Direktiva 2004/37/EZ o zaštiti radnika od rizika zbog izloženosti kancerogenim, mutagenim ili reproduktivno toksičnim tvarima na radu, SL. L. 158,30.04.2004.;
- „Azbest je izrazito opasna kancerogena tvar koja i dalje utječe na razne gospodarske sektore...u kojima je rizik od izloženosti radnika visok“. „...čak 78% slučajeva raka povezanog s radom u državama članicama može se povezati s izlaganjem azbestu“; „...od trenutka izloženosti može proći prosječno 30 godina prije pojave prvih znakova bolesti...“. „Direktiva se primjenjuje na sve aktivnosti, uključujući građevinske radove, radove obnove i rušenja, gospodarenje otpadom, rudarstvo i gašenje požara...gdje su radnici izloženi ili bi mogli biti izloženi prašini iz azbesta ili materijala koji sadrže azbest“.¹⁹⁵
- „...zaštita zdravlja radnika od izlaganja azbestu ima međusektorsku dimenziju...u skladu s principom „Zdravlje u svim politikama“ i na međunarodnoj razini kako bi se postigla globalna zabrana azbesta... u skladu s drugim inicijativama Unije...“;
- Nužno izbjegavanje izlaganja azbestu „u svakom obliku („izravno ili neizravno“, odnosno „pasivno“); obveze poslodavca izraditi procjenu rizika; načelo izbjegavanja rizika...¹⁹⁶;
- Posebna zaštita žene u izlaganju azbestu „uključujući sekundarno izlaganje“; nužnost praćenja, dijagnoze, liječenja i prepoznavanje bolesti povezanih s azbestom; za raspodjelu aktivnosti na radnom mjestu i drugo;
- Potreba utvrđivanja (revidiranja) granične vrijednosti i metodologije mjerenja azbesta i snižavanje razine izloženosti;
- Važnost „pravednih radnih uvjeta“;

¹⁹⁴ ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2668/oj> od 30.11.2023.

¹⁹⁵ Isto...Preambula Direktive 2023/2668/EU; Uredba (EZ) br. 1272/2008 o razvrstavanju, označavanju i pakiranju tvari i smjesa... („SL.L. 353, 31.12.2008.).

¹⁹⁶ Direktiva Vijeća 89/391/EEZ o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu (SL.L. 189, 26.9.1989.).

- Nužnost osposobljavanja radnika u „specijaliziranim poduzećima za odstranjivanje azbesta...“; mjera za zaštitu radnika, osiguranje odgovarajuće opreme za zaštitu organa za disanje i druge osobne zaštitne opreme...¹⁹⁷
- Na temelju stručnih i znanstvenih istraživanja i dokaza treba „utvrditi revidiranu graničnu vrijednost utjecaja na zdravlje i izlaganja azbestu na radnom mjestu...“; nužno je ujednačavanje graničnih vrijednosti u državama – članicama;
- U postupku sa socijalnim partnerima potvrđena je potreba „ojačanja mjera Unije za zaštitu radnika od prijetnje azbesta“: nužna je „zamjena metodologije...mjerenja azbestnih vlakana...u zraku... posebno tankih vlakana...“; uzimanje uzoraka...prema osobnom izlaganju radnika...“ obveza poslodavaca da se rizici izlaganja azbestu svedu „na najnižu razinu koja je tehnički moguća...“ (odstranjivanje prašine, opskrba svježim zrakom, uporaba filtera...);
- Važnost preventivnih mjera i nadzora (obveza države i „nakon prestanka izlaganja radnika djelovanju azbesta“, a posebno „s obzirom na postojeće saznanje o bolestima koje mogu biti uzrokovane izlaganjem azbestu“;
- Naglašava se sustav obavješćivanja; „relevantnih informacija o već ugrađenom azbestu u „instalacije“ prije donošenja Direktive...“; redovito ažuriranje podataka...;
- Pomoć malim i srednjim poslodavcima („dostatna i ciljana tehnička potpora“) pri provedbi ove Direktive;
- Potrebna je dozvola nadležnih tijela poduzeću „prije obavljanja radova rušenja ili odstranjivanja azbesta“; posebnu zaštitu treba primjenjivati za „vatrogasce i osoblje hitnih službi „kojima prijeti opasnost od izlaganja azbestu“...;
- za dosljednu primjenu Direktive „Komisija će u suradnji sa Savjetodavnim odborom za sigurnost i zdravlje na radu izraditi i izdati smjernice...“;
- „toplinska obnova zgrada...“zahtjeva „osiguranje najveće moguće razine zaštite radnika...koji su izloženi azbestu“;
- Zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika izloženih azbestu na radu mogu „dostatno“ ostvariti države članice i na razini Unije.

Ti i drugi razlozi uvjetovali su izmjenu Direktive 2009/148/EZ o zaštiti radnika od rizika povezanim s izlaganjem azbesta na radu.

1.SADRŽAJ DIREKTIVE (EU) 2023/2668

Europski parlament i Vijeće Europske unije izmijenili su Direktiva 2009/148/EZ o zaštiti radnika od rizika povezanih s izlaganjem azbesta na radu. Te izmjene čine sadržaj Direktive (EU) 2023/2668 od 22.11.2023., koja, s drugim sekundarnim vrelima prava, čini osnov i okvir uređivanja sigurnosti i zaštite zdravlja radnika od rizika povezanih s izlaganjem azbestu na radu.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Direktiva 2009/148/EZ/SL. L. 330, 16.12.2009)

¹⁹⁸ Direktiva 2004/37/EZ o zaštiti radnika od rizika zbog izloženosti kancerogenim, mutagenim ili reproduktivno toksičnim tvarima na radu (SL. L. 158. 30.04.2004.)

1.1. IZMJENE DIREKTIVE 2009/148/EZ

„U sklopu paketa za unaprjeđenje zaštite građana i okoliša“, a prvenstveno radnika koji su profesionalno izloženi azbestu, izvršene su izmjene Direktive 2009/148/EZ, u ovim i drugim pitanjima i odnosima: smanjenje granične vrijednosti izloženosti azbestu, naglašeno propisivanje obveza poslodavca u pogledu planiranja i provođenja osposobljavanja i zaštite radnika od izloženosti rizicima u radu s azbestom i drugo.

Nadzor i liječenje raka mora se povećati, a izloženost radnika azbestu „izuzetno opasnoj kancerogenoj tvari“ mora se smanjiti. To je jedan od „ključnih prioriteta za Europski parlament“, jer je rizik za javno zdravlje koji proizlazi iz izlaganja azbestu nemjerljiv a posljedice katastrofalne. Cilj je osigurati „da se rizik povezan s izloženošću radnika azbestu na mjestu rada svede na najmanju moguću mjeru, a u svakom slučaju na najnižu razinu koja je tehnički moguća“.¹⁹⁹

Svi propisi EU koji se odnose na sigurnost i zaštitu zdravlja radnika na radu naglašavaju preventivne mjere i aktivnosti, (odgovarajuće mjere „upravljanja rizicima“) u skladu s Ugovorom o funkcioniranju EU.²⁰⁰ Rizik izloženosti radnika u radu s azbestnom prašinom prisutan je na poslovima obnove, prilagodbe ili rušenja brojnih starijih zgrada u kojima je, na određeni način azbest prisutan (krovni materijali, vodoinstalaterski radovi, stolarski radovi, gospodarenje otpadom, rudarstvo, gašenje požara, rad u tunelima i drugi). Procjenjuje se da je azbestu izloženo između 4,1 i 7,3 miliona radnika, od toga 97% u građevinskom sektoru (Prijedlog direktive o izmjeni Direktive 2009/148/EZ).

„2005. uvedena je konačna zabrana proizvodnje, stavljanje na tržište i uporaba svih oblika azbesta te smjesa i proizvoda koji sadržavaju azbest i kojima je namjerno dodana azbestna materija“.

Pored navedenih razloga, cilj izmjene Direktive 2009/148/EZ je:

- ujednačavanje granične vrijednosti izloženosti azbestu na mjestu rada u svim državama članicama EU (do sada niže granične vrijednosti imaju Njemačka, Danska, Francuska, Nizozemska);
- produženje trajanja, kvaliteta i produktivnost radnog vijeka radnika;
- smanjenje troškova izostanka radnika s posla i gubitka stručnih radnika, stvaranje ravnopravnih uvjeta za poslodavce, smanjenje troškova socijalnog osiguranja, veći porezni prihodi države;
- pravedniji uvjeti kretanja radnika i drugi.

Realiziranje ovih ciljeva stvara osnov za zdravo, sigurno i dobro prilagođeno, radno okruženje i osiguranje visoke razine sigurnosti i zaštite zdravlja radnika na radu koji su izloženi rizicima rada s azbestom.

¹⁹⁹ „Rak kao profesionalna bolest najčešći je uzrok smrtnih slučajeva povezanih s radom u EU, a to uzrokuje izloženost kancerogenim tvarima kao što je azbest (78% slučajeva raka). Od izlaganja do prvih znakova bolesti u prosjeku prođe 30 godina“. (Obrazloženje prijedloga direktive o izmjeni Direktive 2009/148/EZ....(SEC (2022) 342 final...SWD (2022) 312 final).

²⁰⁰ Ugovor o Europskoj uniji SL. L. 321, 29.12.2006.; Ugovor o funkcioniranju EU (proč. tekst) SL.L. 326, 26.12.2012.

Ponovimo, u pitanju su minimalni standardi koji će se u državama članicama EU postupno primjenjivati uz određene tehničke prilagodbe u skladu s najnovijim znanstvenim i tehnološkim postignućima u zaštiti radnika izloženih azbestu.

1.1.1. Konkretna izmjene Direktive 2009/148/EZ

Otklanja se dvojba i eventualna kolizija u primjeni direktiva koji uređuju istu oblast odnosa. Dodan je novi stavak: „Odredbe Direktive 2004/17/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (Direktiva 2004/17/EZ...od 23. travnja 2004. o zaštiti radnika od rizika zbog izloženosti kancerogenim, mutagenim ili reproduktivno toksičnim tvarima na radu (SL. L. 158. od 30.04.2004.) primjenjuje se uvijek kada su povoljnije u pogledu zaštite zdravlja i sigurnost radnika na radu“. U pitanju je svojevrsna primjena načela in favorem laboratoris.

Izmijenjen je članak koji definira (određuje) „azbest“ kao vlaknastog silikata...kao kancerogene kategorije (prema Uredbi Europskog parlamenta i Vijeća br. 1272/2008...SL. L. 153. 31.12.2009) aktinolit, amazit, antefilit, krizotil, krokidolit, tremolit (azbest).²⁰¹

Izmjena se odnosi i na obvezu izrade procjene rizika i „davanja“ prednosti odstranjivanja azbesta ili materijala koji sadržavaju azbest pred svim drugim oblicima rukovanja azbestom“ u slučaju „bilo kakve aktivnosti...pri izlaganju prašini azbesta“. Procjenom rizika utvrđuje se „priroda i stupanj izlaganja radnika prašini azbesta...“.

Posebno je uređeno pravo države da „odstupi“ od propisanog postupka „pod uvjetom da je izlaganje radnika povremeno i niskog intenziteta...te ako je (na temelju procjene) jasno da neće biti prekoračena relevantna granična vrijednost...“.

Poslodavci su dužni obavijestiti nadležna tijela o svim poslovima (lokacija radilišta, vrste i količine azbesta, postupci, broj uključenih radnika, početak i trajanje radova, mjere) povezanim s azbestom...„uzimajući u obzir dugoročne učinke azbesta na zdravlje radnika...“.

Zahtjev Direktive je smanjenje „na najmanju moguću mjeru...izlaganje radnika azbestu ili materijalima koji sadržavaju azbest“, i poduzimanje „posebno sljedećih mjera“: ograničenje „na najmanji mogući broj“ radnika izloženih azbestu; planiranje poslova i mjera (odstranjivanje prašine azbesta, usisavanje prašine, kontrola „azbestnih vlakana raspršenih u zraku; postupak dekontaminacije radnika; zaštita za radove koji se obavljaju u zatvorenom prostoru; čišćenje i održavanje prostora i opreme „uključenih u obradu azbesta...“, poseban režim skladištenja i prijevoza azbesta i materijala „te otpada...u skladu s Direktivom 2008/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19.11.2008. o otpadu...(SL. L. 312, 22.11.2008.)

Nove odredbe odnose se na: rezultate „početne procjene rizika“, „mjerenje azbestnih vlakana u zraku na radnom mjestu...redovitim vremenskim fazama...osobnog izlaganja radnika...osam sati (jedna smjena); brojanje vlakana obavlja se pomoću elektronske mikroskopije... ili „druge metode koja daje jednako vrijedne ili preciznije rezultate...“; uzimaju se u obzir „samo vlakna dužinom većom od 5 mikrometra, širinom manjom od 3 mikrometra i s

²⁰¹ Članak 1. st. 1. i 2. Direktive 2003/2668 cit., uz mogućnost primjena na brionit, riebakit, vinčit, rihterit i fluoroedenit (Preambula (25).

odnosnom dužinom širina većim od 3:1, a od 21. prosinca 2029. uzimaju se „vlakna sa širinom manjom od 0,2 mikrometra“.

Direktiva propisuje rok državama i poslodavcima da osiguraju manje od koncentracije azbesta u zraku na radnika i to: „do 20. prosinca 2029. ne veća od 0,01 vlakna na cm³ kao osmosatni vremenski ponderirani prosjek“; „od 21. prosinca 2029. poslodavci odgovaraju (osiguravaju) da nijedan radnik nije izložen koncentraciji azbesta u zraku većoj od 0,01 vlakna po cm³ ili 0,002 vlakna po cm³ kao osmosatni vremenski ponderirani prosjek“. Države „osiguravaju da poslodavci podliježu barem jednoj od navedenih graničnih vrijednosti...“.

Rad se „mora odmah prekinuti ako je premašena propisana granična vrijednost...ili postoji vjerovanje da su materijali koji sadržavaju azbest, a koji nisu bili identificirani prije rada, bili poremećeni tako da je nastala prašina...“ i to sve „dok se poduzima odgovarajuće mjere za zaštitu izloženih radnika“, a ako je „premašena granična vrijednost...utvrđuju se razlozi... i poduzimaju mjere za poboljšanje stanja.

Ako se izlaganje ne može smanjiti...nošenje osobne zaštitne opreme za disanje ne smije biti trajno i „za svakog se radnika svodi na najmanju moguću mjeru“, uz osiguranje redovite stanke...u skladu s nacionalnim pravom i praksom“.

Imajući u vidu da je azbest u različitim oblicima ugrađivan u razne prostore i prostorije prije propisivanja zabrana takvih postupanja, sada Direktiva obvezuje sve subjekte da „prije početka rušenja, održavanja ili obnove prostora... poduzima (poslodavac) sve potrebne korake za utvrđivanje...da postoji prisutnost azbesta...“ i o tome prikuplja informacije (na različite načine) i vrši ispitivanja „prije početka radova“ i stavlja ih, po potrebi i u istu svrhu „drugom poslodavcu...“.

Poslodavac određuje mjere za osiguranje radnika tijekom...određenih aktivnosti kao što su rušenje, odstranjivanje azbesta, popravci i održavanje...“ gdje i pored poduzetnih mjera koncentracija azbesta može biti prekoračena: opremanje radnika osobnom zaštitnom opremom (nositi, rukovati, prilagođena); sprječavanje širenja prašine (propisna ograda i pod mehaničkom ventilacijom)...²⁰²

Poslodavac je dužan i „po završetku rušenja ili odstranjivanja azbesta...provjeriti da na radnom mjestu nema rizika povezanih s izlaganjem azbestu prije nastavka ostalih aktivnosti“, sve u skladu „s nacionalnom praksom i pravom...“.

Naglašeno je osposobljavanje (razumljivo radnicima, stjecanje potrebnih znanja i vještina), prema nacionalnim propisima i praksi, a minimalni zahtjevi osposobljavanja propisani su u „Prilogu I“.²⁰³ Dokaz o osposobljenosti radnika jedan je od dokaza koje poduzeće „koje namjerava vršiti radove rušenja ili odstranjivanje azbesta“ mora dostaviti nadležnom tijelu za dobivanje propisane dozvole. O poduzećima kojima je izdata dozvola država vodi posebnu evidenciju („popis poduzeća“).

Novim odredbama ove Direktive dala je ovlast Komisiji da prati i ažurira „procjene i potrebe za izmjenu popisa o vlakovima „s obzirom na znanstvene spoznaje“ i „sekundarnog

²⁰² Članak 1. Direktive (EU) 2023/2668 cit.; izmijenjene odredbe Direktive 2009/148/EZ (cit.): članci 2., 3., 4., 6., 7., 8., 10., 11., 12.

²⁰³ Direktiva 2023/2668 – cit. čl. 1. t. 1. – 12.

izlaganja azbestu na radu“ uključivanje novih vlaknastih silikata (erionit, ribekit, vinčit, rihterit i fluoroedenit).

Posebne odredbe odnose se na obvezu poslodavca da „unositi informacije o radnicima (vrsta i trajanje aktivnosti te stupanj izlaganja radnika“). Toj evidenciji moraju imati pristup liječnik ili tijelo nadležno za zdravstveni nadzor te radnici na koje se odgovarajući dio odnosi“. „Radnici i/ili njihovi predstavnici moraju imati pristup anonimnim podacima iz evidencije“.

Države vode evidenciju o profesionalnim bolestima „povezanih s azbestom“.²⁰⁴

Novim odredbama uređena je obveza komisije da do 31. prosinca 2028. prikuplja informacije od država članica EU i na temelju toga „procjenjuje izvedivost daljnjeg snižavanja graničnih vrijednosti“, ali i na temelju „tehničkog napretka i odnosa između novih analitičkih metoda...U tom smislu pruža podršku državama...“relevantnim fondovima“ (posebno malim i srednjim poduzećima).²⁰⁵

1.1.2. Obveze država

U odredbama članka 2. Direktive (EU) 2023/2668 propisuju se ove obveze država – članica:

- do 21. prosinca 2025. „donijeti zakone i druge propise (da stupe na snagu)“ koji su potrebni radi usklađivanja s ovom Direktivom“ i „Komisiji odmah dostavljaju tekst tih mjera“;
- kad god je moguće „obavljaju brojanje vlakana s pomoću fazno kontrastne mikroskopije u skladu s metodom koju je 1997. preporučila Svjetska zdravstvena organizacija ili bilo koje druge metode koja daje jednostavnije ili točnije rezultate“ i prije nego stupe na snagu usklađeni propisi;
- donosi zakone i druge propise o „odstupanju od obveza po Direktivi i usklađivanje s člankom 1. točkom 6. podtočkama (c) i (d) (u vezi s člankom 7. stavkom 7., drugim podstavkom Direktive 2009/148/EZ) i člankom 1. točka 7. (u vezi s člankom 8. stavcima 2. i 3. Direktive 2009/148/EZ“ do 21. prosinca 2029. i „odmak komisiji dostavljaju tekst tih mjera“;
- u propisima, kao pravni osnov donošenja mora se „uputiti na ovu Direktivu“, a „načine upućivanja određuje država“
- „države članice dostavljaju tekst glavnih mjera nacionalnog prava koje donesu u području na koje se odnosi ova Direktiva (članak 2. pod. 6.)“.

Direktiva je upućena državama članicama (članak 4.).

ZAKLJUČAK

Proizvodnja azbesta je zabranjena. Ostali su prostori, objekti i materijali u koje je azbest ugrađen. Svaka aktivnost s tim stvara azbestnu prašinu i predstavlja opasnost odnosno predstavlja rizik za

²⁰⁴ „Izlaganje slobodnim vlaknima azbesta...može uzrokovati...bolesti: azbestozu, mezoteliom, rak pluća, rak probavnih organa, rak grkljana, rak jajnika, nezloćudne bolesti pleure“.

²⁰⁵ Direktiva 2023/2668- cit. članak 1. točke 13 -20.

zdravlje radnika izloženih tom riziku. Nažalost, sanacija tih posljedica je trajnija i često neizvjesna. Ako nema proizvodnje azbesta ima poslova u građevinskoj operativi, automobilskoj industriji, u brodogradnji, metalurgiji i drugima (rušenje, održavanje, rekonstrukcija i sl.) gdje se stvara azbestna prašina.

U izmijenjenoj Direktivi ne govori se o pravu radnika na obeštećenje zbog posljedica izloženosti azbestu jer se smatra da je to već regulirano i nije sporno.²⁰⁶

Dolazi vrijeme uklanjanja raznih materijala u koje je ugrađen azbest (rušenje, rezanje, bušenje, skladištenje i drugo). Preventivne mjere su obavezne. Nema izuzetaka: niti po djelatnostima, poslodavcima, niti po radnicima izloženih riziku djelovanja azbestne prašine. Za to je nužna evidencija koja omogućava tu zaštitu.

Na poslovima gdje su radnici izloženi riziku azbestne prašine rade i žene koje imaju posebnu zaštitu. U provedbi ove Direktive treba imati u vidu i odredbe konvencija i preporuka Međunarodne organizacije rada (MOR-a, ILO, OIT) kojima je regulirana zaštita od azbesta:

- Konvencija MOR-a broj 162. o sigurnosti prilikom upotrebe azbesta (1986) „N.N. M.U.“ 11/03. Za primjenu ove Konvencije uzimaju se u obzir i druge, koje se odnose na radnu okolinu (zagađenost zraka, buka, vibracija) na zdravstvene službe na radnom mjestu, ozljede na radu i profesionalne bolesti i dr.);

- Preporuka MOR-a broj 172 (1986) „N.N. 53/91, (polje primjene, sigurnost pri uporabi azbesta, zabrana rada mlađih od 18 godina na poslovima s azbestom, mjere za sprječavanje i zaštita, briga o radnom okruženju, informiranje i obrazovanje i drugo).²⁰⁷

Pored Direktive 89/391/EEZ o utvrđivanju mjera za poticanje sigurnosti i zdravlja radnika na radu (okvirna direktiva), SL.L. 183, 29.06.1989., EK ovu oblast odnosa, reguliralo je i u drugim vrelima prava.

Sve odredbe tih sekundarnih vrela prava EU treba tumačiti kao „minimalne zahtjeve“ (standarde) za poticanje poboljšanja, posebno u radnom okruženju, kako bi se zajamčila viša razina zaštite sigurnosti i zdravlja radnika...“. Osnovni zahtjev je da se izlaganje radnika azbesta mora svesti na najmanju mjeru. (Direktiva 67/548/EEC (1991), a klasifikaciji svih vrsta azbesta; Direktiva 83/477/EEC (1983) o zaštiti radnika zbog izloženosti azbestu; Direktiva 91/659/EEC o zabrani uporabe svih vrsta azbesta; Direktiva 2003/18/EC o zaštiti radnika od izloženosti radnika pri radu; Direktiva o sveobuhvatnoj zabrani korištenja i marketinga proizvoda koji sadrži azbest, 1997/77 EC i druge.

Naglašava se zaštita radnika pri poslovima skladištenja i reciklaže. Nacionalnim propisima i praksom uređuju se pitanja i odnosi obeštećenja radnika zbog posljedica izlaganja azbestu. Direktivom se pooštrava granična vrijednost izloženosti radnika azbestnoj prašini. Posljedice izloženosti za sve veći broj radnika su pogubne, u novije vrijeme u uklanjanju, skladištenju i uništavanju materijala koji sadrže azbest, pogotovo.

²⁰⁶ U Republici Hrvatskoj radnici koji su profesionalno izloženi azbestu imaju pravo na odštetu ako se razbole bez obzira na protok vremena (vidi Zakon o obeštećenju radnika Salonit, Vranjic, N.N. 84/11; Dana 1.1.2005. stupila je na snagu Direktiva o sveobuhvatnoj zabrani korištenja i marketinga proizvoda koji sadrže azbest 199/77/EZ.

²⁰⁷ UČUR, Marinko, LALETA, Sandra, Konvencije MOR-a s komentarima, TIM PRESS, Zagreb, Pravni fakultet, Rijeka, 2007.

Sve dok bude navedenih aktivnosti s materijalima koji sadrže azbestna vlakna postojati će potreba za sve većom zaštitom radnika izloženih tom riziku. Univerzalni regionalni i nacionalni propisi će postavljati veće (više) zahtjeve (standarde), a obveze poslodavca i radnika će biti preciznije regulirane a u praksi dosljednije provođene. nadzirane a protupravna ponašanja sankcionirana.

U Republici Hrvatskoj na snazi su zakoni i podzakonski akti (provedbeni propisi) koje će trebati u propisanom vremenu (do 2025. godine) uskladiti s Direktivom (EU) 2023/2668 i primjeni minimalnih zahtjeva utvrđenim Direktivom, odnosno do 2029.

Detaljno je uređeno pitanje osposobljavanja radnika koji su izloženi prašini od azbesta (Prilog 1a Direktivi).

LITERATURA

1. ELI:<http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2668/oj> od 30.11.2023.
 2. Direktiva 2023/2668/EU (30.11.2023.).
 3. Direktiva 2004/837/EZ o zaštiti radnika od rizika zbog izloženosti kancerogenim, mutagenim ili reproduktivnim toksičnim tvarima na radu, SL. L. 158/2004.
 4. Direktiva Vijeća 89/391/EEZ o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu, SL.L. 183/1989.
 5. Direktiva 2009/148/EZ o zaštiti radnika od rizika povezanih s izlaganjem azbestu na radu, SL.L. 330 od 16.12.2009.
 6. UČUR, Marinko, Vrela međunarodnog prava sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, Libertin naklada Rijeka, Metalurški fakultet, Sisak, 2024.
- Ostala literature i propisi navedeni su u sadržaju rada.